

Sygn. akt II KK 334/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Siuchniński (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dariusz Kala

SSN Andrzej Tomczyk

Protokolant Katarzyna Gajewska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jolanty Rucińskiej

w sprawie A. G. N.

w przedmiocie wyroku łącznego

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 28 lutego 2022 r.,

kasacji, wniesionych przez obrońców

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 9 marca 2020 r., sygn. akt II AKa (...)

utrzymującego w mocy wyrok łączny Sądu Okręgowego w W.

z dnia 18 lipca 2019 r., sygn. akt XII K (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania w postępowaniu odwoławczym Sądowi
Apelacyjnemu w (...).**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem łącznym z dnia 18 lipca 2019 r., sygn. XII K (...), na podstawie art. 85 § 1 i 2 k.k., art. 85a k.k. i art. 86 § 1 k.k. połączył:

- karę łączną 7 lat pozbawienia wolności wymierzoną A. N. wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 19 lutego 2016 r., sygn. akt V K (...);

- karę łączną 6 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności wymierzoną A. N. wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 10 listopada 2016 r., sygn. akt XVIII K (...), zmienionym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 19 września 2017 r., sygn. akt II AKa (...);

- karę łączną 4 lat pozbawienia wolności wymierzoną A. N. wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 14 listopada 2016 r., sygn. akt XVIII K (...), zmienionym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 17 października 2017 r., sygn. akt II AKa (...);

- karę łączną 4 lat pozbawienia wolności wymierzoną A. N. wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 19 marca 2018 r., sygn. akt XVIII K (...), orzekając wobec A. N. karę łączną 20 lat pozbawienia wolności.

Nadto - działając na podstawie art. 85 § 1 i 2 k.k., art. 85a k.k. i art. 86 § 1 i 2 k.k. połączył karę łączną 250 stawek dziennych grzywny przy ustaleniu wysokości jednej stawki na kwotę 100 złotych wymierzoną A. N. wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 10 listopada 2016r., sygn. akt XVIII K (...), zmienionym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 19 września 2017r., sygn. akt II AKa (...), oraz karę 150 stawek dziennych grzywny przy ustaleniu wysokości jednej stawki na kwotę 30 złotych wymierzoną A. N. wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 19 marca 2018r., sygn. akt XVIII K (...) i wymierzył jemu karę łączną grzywny w wymiarze 250 stawek dziennych przy ustaleniu wysokości jednej stawki dziennej na kwotę 100 złotych przyjmując, że kara ta została uiszczona do kwoty 7.582,49 złotych.

Sąd Apelacyjny w (...), rozpoznając apelacje wniesione przez obrońców skazanego, wyrokiem z dnia 9 marca 2020 r. sygn. II AKa (...), utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Kasacje od tego wyroku wnieśli obrońcy skazanego A. N.

Adw. R. B. wyrokowi temu zarzucił mogące mieć istotny wpływ na jego treść rażące naruszenie prawa tj. art 433 § 2 k.p.k. i art 457 § 3 k.p.k., polegające na

rozpoznaniu zarzutów apelacji w sposób odbiegający od wymogu prawidłowej i rzetelnej ich oceny, czego następstwem było naruszenie przez Sąd Apelacyjny art. 4 § 1 k.k. w zw. z art 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 roku o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015.296 z dnia 2015.03.20) polegające na niezasadnym przyjęciu, jakoby w wypadku wymiaru kary łącznej orzekanej wobec skazanego A. N., wobec treści art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015r. nie znajdowała zastosowania zasada stosowania ustawy względniejszej wyrażona w art 4 § 1 k.k. Z kolei konsekwencją tego było wadliwe przyjęcie, że orzekający w niniejszej sprawie sąd uprawniony był do wymierzenia skazanemu kary łącznej pozbawienia wolności w granicach od najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy nie przekraczając 20 lat pozbawienia wolności, podczas gdy przy prawidłowym zastosowaniu przywołanych wyżej przepisów kara łączna wymierzona temu skazanemu w wyroku łącznym nie mogła przekroczyć 15 lat pozbawienia wolności.

W związku z tym wniósł o uchylenie zaskarżonego kasacją wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania.

Adw. M. W. zarzucił rażące naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 85 § 1 i 2 k.k. w zw. z art. 86 § 1 k.k. (w brzmieniu po dniu 1 lipca 2015 roku) w zw. z art. 4 § 1 k.k. na skutek błędnej wykładni art. 19 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny i innych ustaw, polegającej na przyjęciu przez Sąd II instancji w ślad za Sądem Okręgowym, że przepis ten nakazuje bezwzględne stosowanie przepisów dotyczących kary łącznej w brzmieniu po 1 lipca 2015r., w sytuacji, w której wszystkie zapadłe wyroki podlegające łączeniu w ramach wyroku łącznego uprawomocniły się po tym dniu, przy jednoczesnym pominięciu względności przepisów o karze łącznej obowiązujących w czasie popełnienia każdego z przestępstw wchodzących w skład wyroku łącznego, co skutkowało wymierzeniem skazanemu kary łącznej w wymiarze 20 lat pozbawienia wolności. W jego przekonaniu treść art. 19 ust 1 ww. ustawy nie daje pierwszeństwa zasadom wprowadzonym przedmiotową zmianą Kodeksu karnego, lecz jedynie nie wyłącza możliwości zastosowania tych przepisów w związku z prawomocnym skazaniem po dniu jej wejścia w życie a rozstrzygnięcie przez Sąd I instancji w przedmiocie wyboru zastosowania przepisów w zakresie kary łącznej powinno nastąpić w

oparciu o ogólną normę wyrażoną w art. 4 § 1 k.k., w konsekwencji czego podstawą prawną warunków i wymiaru orzeczenia kary łącznej wobec A. N. z uwagi na czas popełnienia czynów zabronionych powinny być przepisy obowiązujące w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 roku jako przepisy względniejsze, w szczególności w zakresie wymiaru kary o jakim mowa w treści art. 86 § 1 k.k..

Podnosząc ten zarzut skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi w postępowaniu odwoławczym.

Adw. N. C. podobnie zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, które miało istotny wpływ na treść wyroku, a mianowicie art. 85 § 1 i 2 k.k. w zw. z art. 86 § 1 k.k. poprzez jego błędne zastosowanie (w brzmieniu po dniu 1 lipca 2015 r.) i przyjęcie, iż zgodnie z treścią art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. jedynym kryterium decydującym o zastosowaniu przepisów rozdziału IX kodeksu karnego (nowych, czy starych) przy orzekaniu wyrokiem łącznym o karze łącznej jest data prawomocnego skazania na kary podlegające połączeniu, a nie daty popełnienia poszczególnych przestępstw, za które wymierzono kary; na skutek tego doszło do naruszenia art. 4 § 1 k.k. poprzez jego niezastosowanie, czego konsekwencją było wymierzenie skazanemu kary łącznej pozbawienia wolności 20 lat pozbawienia wolności, podczas gdy przy zastosowaniu ustawy względniejszej (w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 r.) wyrażonej w art. 4 § 1 k.k. kara łączna nie mogła przekraczać 15 lat pozbawienia wolności.

W konkluzji wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Apelacyjny w (...) w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Wniesione przez obrońców skazanego A. N. kasacje są zasadne, choć kasacje adw. W. i adw. C., co jest zabiegiem wadliwym, stawiają zarzut obrazy prawa materialnego pod adresem Sądu odwoławczego (Sądu Apelacyjnego w (...)), który przecież bezpośrednio prawa materialnego nie stosował (nie mógł więc go obrazić) a jedynie kontrolował, przez pryzmat stawianych w apelacjach zarzutów, poprawność jego zastosowania przez Sąd pierwszej instancji. Zarzut kasacyjny prawidłowo został postawiony w kasacji adw. R. B., aczkolwiek

argumentacja prawna przedstawiona w uzasadnieniach wszystkich kasacji jest przynajmniej mocno zbliżona. Stąd nie ma potrzeby odniesienia się do każdej z nich w sposób szczegółowy.

Na początek wypada powrócić do początków postępowania odwoławczego, przypominając, że w apelacji swej adw. B. zarzucił Sądowi Okręgowemu w W. (orzekającemu w tej sprawie w pierwszej instancji) obrazę przepisów prawa materialnego, a więc art. 4 § 1 k.k. w zw. z art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2015.396 z dnia 2015.03.20). Sąd ten, wyrokując, przyjął bowiem, że skoro wszystkie podlegające, w realiach przedmiotowej sprawy, połączeniu kary łącznej zostały prawomocnie orzeczone po dniu 1 lipca 2015r. to wymiar kary łącznej, wobec treści art. 19 ust. 1 powołanej wyżej ustawy, nastąpić może wyłącznie wedle zasad ustanowionych w rozdziale IX Kodeksu karnego w brzmieniu nadanym tą ustawą. U podstaw tego stanowiska legło przekonanie, że przepis ten przewiduje „odmienne i całkowicie autonomiczne zasady intertemporalne na potrzeby nowelizacji przepisów o karze łącznej niż te przewidziane w art. 4 § 1 k.k.”. Zdaniem Sądu Okręgowego przepis ten nie pozwala na „rozważania dotyczące względności, jak to czyni art. 4 § 1. k.k., i na zastosowanie „określonej ustawy do konkretnej sytuacji skazanego” uzależniając *„wybór stanu prawnego wedle którego ma zapaść rozstrzygnięcie w zakresie kary łącznej w wyroku łącznym”* **wyłącznie** *„od zaistnienia przesłanki o charakterze obiektywnym” jaką jest „konfiguracja” dat uprawomocnienia się kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa*”.

Dlatego Sąd Okręgowy nie porównywał sytuacji skazanego A. N. na tle porządku prawnego w zakresie zasad wymiaru kary łącznej obowiązującego przed i po 1 lipca 2015 r. pod kątem reguł z art. art. 4 § 1 k.k., akcentując, że jest to możliwe wyłącznie w przypadku gdy wyrokiem łącznym mają być objęte prawomocne wyroki skazujące wydane, tak przed jak i od dnia 1 lipca 2015r. (tzw. mieszany układ kar)

Pozostawiając na razie na boku problem, na ile to stanowisko zasługuje na aprobatę, wskazać trzeba, że poddane ono zostało dość dogłębnej krytyce w apelacji adw. B.. Odwołano się w jej ramach do poglądu wyrażonego w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2018 r. (IV KK 137/18, LEX nr 2498039), zgodnie z którym *„Zasada sformułowana w art. 19 ust. 1 ustawy z dnia*

20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw wyłącza stosowanie art. 4 § 1 k.k. tylko wówczas, gdy wszystkie kary objęte postępowaniem o wydanie wyroku łącznego zostały prawomocnie orzeczone do dnia 30 czerwca 2015 r., w sytuacji natomiast, gdy co najmniej jeden wyrok uprawomocnił się po dniu 30 czerwca 2015 r. - przepis art. 4 § 1 k.k. będzie mieć zastosowanie". Wskazano, też na poglądy wyrażane w tej mierze w piśmiennictwie prawniczym, odwołując się choćby do wywodów zawartych np. w Komentarzu do niektórych przepisów ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, [w:] Kodeks karny. Komentarz do zmian 2015 r.) pod redakcją prof. J. M.. W konsekwencji zaprezentowano pogląd, że przepis art. 19 ust. 1 noweli z dnia 20 lutego 2015 r. wyłącza stosowanie ustawy nowej jedynie w wypadku gdy wszystkie kary za poszczególne przestępstwa zostały prawomocnie orzeczone przed dniem jej wejścia w życie. To wyłączenie nie obejmuje wypadków, w których zachodzi potrzeba orzeczenia kary łącznej w związku z prawomocnym skazaniem już po tym dniu. Gdy więc zachodzi potrzeba orzeczenia kary łącznej w związku z prawomocnym skazaniem po dniu wejścia w życie noweli z dnia 1 lipca 2015 r., zastosowanie znajdzie art. 4 § 1. k.k., rozstrzygając, przy zastosowaniu przewidzianych w nim reguł, na podstawie jakiego stanu prawnego orzekać karę łączną w wyroku łącznym: nowego czy dotychczasowego. W apelacji odwołano się pomocniczo do stanowiska wyrażonego przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 4 lipca 2018 r. (sygn. akt K 16/16) podnosząc, że wskazał on, iż możliwa jest wykładnia wedle której „*art. 19 ust. 1 ustawy nowelizującej nie reguluje bezpośrednio sposobu ustalenia podstaw wymiaru kary łącznej w razie łączenia kar uprawomocnionych po wejściu w życie nowelizacji (...) zaskarżony przepis można także interpretować a minori ad maius. Skoro dopuszcza on stosowanie przepisów względniejszych (nowych lub starych), gdy co najmniej jedna łączona kara uprawomocniła się po wejściu w życie nowelizacji, to tym bardziej postępowanie takie jest możliwe, gdy wszystkie łączone kary uprawomocniły się po wejściu w życie nowelizacji*”.

Trzeba w tym miejscu podkreślić, że kwestia, czy w szczególnym układzie faktycznym zaistniałym w przedmiotowej sprawie tj. gdy wszystkie kary wymierzone skazanemu N. zostały prawomocnie orzeczone od dnia 1 lipca 2015 r. zaś

wszystkie przestępstwa, za które kary te zostały wymierzone, były popełnione przed tym dniem znajdzie zastosowanie reguła z art. 4 § 1. k.k., ma niezwykle istotne znaczenie, gdyż rozstrzyga o tym, czy orzekający w tej sprawie sąd uprawniony był do wymierzenia skazanemu kary łącznej pozbawienia wolności w wysokości przekraczającej 15 lat.

Sąd Apelacyjny w (...), orzekając jako odwoławczy, nie sprostął niestety obowiązкови dokonania rzetelnej kontroli odwoławczej. Trafnie w kasacji zauważono, że ustosunkowując się do argumentacji apelacyjnej stwierdził tylko: „Słusznie uznał Sąd I instancji, że w realiach przedmiotowej sprawy wszystkie prawomocne wyroki skazujące na kary, które podlegały połączeniu wydane zostały od dnia 1 lipca 2015r, wobec czego należało stosować przepisy obowiązujące po tej dacie. Sąd II instancji podzielił w całości rozważania Sądu I instancji odnoszące się do normy zawartej w art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. W świetle tej regulacji prawnej — jedynym kryterium decydującym o zastosowaniu przepisów rozdziału IX kodeksu karnego (nowych czy starych) przy orzekaniu wyrokiem łącznym o karze łącznej jest data prawomocnego skazania na kary podlegające połączeniu, a nie daty popełnienia poszczególnych przestępstw, za które wymierzono te kary. W tych okolicznościach - wbrew twierdzeniom obrońców norma z art. 4 § 1 k.k. nie mogła mieć zastosowania”.

Nie sposób nie przyznać, że jest konstatacja nadzwyczaj lakoniczna, nadająca przeprowadzonej kontroli odwoławczej w istocie cechę pozorności.

Sąd Apelacyjny miał oczywiście pełne prawo do zaaprobowania wykładni art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. przyjętej przez Sąd I instancji, jako że możliwe jest takie rozumienie tego przepisu, które uznaje go za regulację szczególną, pozbawiającą znaczenia kategorię „czasu popełnienia przestępstwa” i tym samym wyłączającą, we wszystkich wypadkach, z wyjątkiem łączenia kar o „mieszanej” prawomocności, stosowanie art. 4 § 1 k.k. Mógł to jednak uczynić jedynie pod warunkiem rzetelnego odniesienia się do sprzeciwiającej się takiej wykładni argumentacji przywołanej w apelacji. Nie uczyniwszy tego, rażąco naruszył art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k.

Skoro zaś przyjęcie za prawidłowy jednego z możliwych sposobów wykładni przepisu w art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. rozstrzyga, czy orzekający

w tej sprawie sąd uprawniony był do wymierzenia skazanemu kary łącznej pozbawienia wolności nie przekraczając granicy 20 lat pozbawienia wolności, czy jedynie do granicy 15 lat pozbawienia wolności, to oczywistością jest, że uchybienie polegające na uchyleniu się od dokonania rzetelnej kontroli odwoławczej mogło mieć istotny wpływ na treść zaskarżonego kasacją wyroku.

Koniecznym okazało się więc uchylenie zaskarżonego w/w kasacjami wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Nie jest rolą Sądu Najwyższego - wobec braku uzasadnienia przez Sąd odwoławczy powodów, dla których nie uznał za trafną argumentacji przytoczonej w apelacjach a uzasadniających podniesione w nich zarzuty rażącej obrazę prawa materialnego - zajęcie jednoznacznego stanowiska odnośnie do trafności bądź wadliwości wyniku wykładni art. 19 ust. 1 ustawy nowelizującej z dnia 20 lutego 2015 r. przedstawionego w kasacjach.

Niemniej warto wskazać, że ta właśnie interpretacja wydaje się być prawidłowa. Zgodnie z ust 1 art. 19 tej ustawy przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego, w brzmieniu nadanym tą ustawą, nie stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, chyba że zachodzi potrzeba orzeczenia kary łącznej w związku z prawomocnym skazaniem po dniu jej wejścia w życie. Należy więc przyjąć, że dotychczasowe zasady łączenia kar mają – jako wyłączne - zastosowanie jedynie do sytuacji, w których łączeniu mają podlegać kary prawomocnie orzeczone przed dniem 1 lipca 2015 r. Natomiast gdy zaistnieje konieczność połączenia tych kar i kar prawomocnie orzeczonych w dniu 1 lipca 2015 r. i później, to należy stosować przepisy rozdziału IX Kodeksu karnego w brzmieniu obowiązującym po wejściu w życie nowelizacji. Innymi słowy, jeśli **choćby jeden** z wyroków skazujących podlegających łączeniu uprawomocni się po wejściu w życie nowelizacji, to zasady łączenia kar określać będą znowelizowane przepisy. Tym bardziej więc przepisy te będą określać zasady łączenia kar, jeśli łączeniu podlegać będą **wyłącznie wyroki skazujące uprawomocnione po wejściu w życie nowelizacji**. W tych sytuacjach jednak zastosowanie zawsze znajdą także reguły, o których stanowi art. 4 § 1 k.k. (wprowadzające zasadę orzekania wg stanu prawnego obowiązującego w chwili orzekania, chyba że ustawa

obowiązująca w chwili popełnienia czynu była dla sprawcy względniejsza) bowiem oczywiste jest, że przepisy dotyczące kary łącznej pozbawienia wolności jako przepisy materialne podlegają tym regułom. Powtórzyć więc należy; **reguła z art. 19 ust. 1 ustawy z 2015 r. stanowi przepis szczególny w stosunku do art. 4 § 1 k.k. wyłączający jego zastosowanie jedynie w odniesieniu do sytuacji, kiedy wszystkie podlegające łączeniu kary zostały prawomocnie orzeczone przed dniem 1.07.2015r.** Dlatego Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 30 czerwca 2020r, sygn. akt II KK 95/20 zauważył, na gruncie realiów konkretnej sprawy; „jakkolwiek wszystkie wyroki wykazane w informacji z Krajowego Rejestru Sądowego wydane zostały po 1 lipca 2015 r., to jednak większość z nich dotyczyła przestępstw popełnionych przed tą datą, a więc pod rządami „ustawy obowiązującej poprzednio”. *To zaś wymagało rozważenia, czy w sprawie powstało zagadnienie intertemporalne a więc przede wszystkim, czy zostały spełnione przesłanki określone w art. 4 § 1 k.k. oraz nie wystąpiły przesłanki wykluczające stosowanie tego przepisu,.....*” i dalej wskazał „*gdy wszystkie skazania (w pięciu sprawach jednostkowych) miały miejsce po dniu 1 lipca 2015r., z tym że tylko w jednej z nich przestępstwa zostały popełnione po tej dacie (w pozostałych 4 sprawach przestępstwa zostały dokonane przed 1 lipca 2015r.) również jak trafnie wskazuje się w piśmiennictwie znajdzie zastosowanie reguła z art. 4 § 1 k.k.*”

Zatem tym bardziej, w układzie takim jaki zaistniał w przedmiotowej sprawie, to jest gdy wszystkie wyroki skazujące wydane zostały po dniu 1 lipca 2015 r. zaś wszystkie przestępstwa objęte tymi wyrokami zostały popełnione przed tą datą, zastosowanie znaleźć powinny – jak się wydaje – reguły z art. 4 § 1 k.k., co oznacza, że sąd powinien, kierując się obowiązkiem wyboru ustawy względniejszej ocenić, czy orzekając karę łączną w wyroku łącznym zastosować ustawę nową czy ustawę obowiązującą poprzednio.

Niczego w tej mierze nie zmienia wejście w życie w dniu 24 czerwca 2020 r. ustawy nowelizującej Kodeks karny z dnia 19 czerwca 2019 r., albowiem jej przepisy intertemporalne stanowią, że przepisy rozdziału IX Kodeksu karnego w brzmieniu dotychczasowym stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie tej ustawy tj. przed dniem 24 czerwca 2020 r. (por. art. 81 ust. 1).

Mając to wszystko na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.

